

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A026 Kleine Zilverreiger² *Egretta garzetta*, niet-broedvogel (*Versie oktober 2024*)

Deze bouwsteen richt zich op de Kleine Zilverreiger in de hoedanigheid van niet-broedvogel. De Kleine Zilverreiger is een broedvogel van ondiepe zoetwatermoerassen die in Nederland voornamelijk in het Zuidwestelijke Deltagebied en soms op de Waddeneilanden broedt. Ook buiten de broedtijd is de soort voornamelijk in deze regio's te vinden, maar foerageert dan ook vaker in de zoute wateren. Het dieet bestaat uit kleine vissen, insectenlarven, slakken en garnalen. In de winter trekt een deel van de Nederlandse broedvogels weg naar Zuidwest-Europa en de Atlantische kusten noordelijk tot Zuid-Engeland, terwijl een ander deel in eigen land overwintert. In koude winters kan er grote sterfte optreden onder deze overwinterende vogels. In Nederland overwintert met 300-500 vogels ca. 0,4% van de West-Europese/NW-Afrikaanse populatie.

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 140 vogels (seizoensgemiddelde⁴).</i>	140 vogels (seizoensgemiddelde)
Voorstel nieuw landelijk doel 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor een populatie van ten minste 400 vogels (seizoensgemiddelde), waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	400 vogels (seizoensgemiddelde)
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	400 vogels (seizoensgemiddelde)
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal vogels in de periode 2014/15-2019/20 (seizoensgemiddelde).</i>	400 vogels (seizoensgemiddelde)

Voorstel voor regionale opgave

Het aantal vogels per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁵ van Rijkswaterstaat (RWS). Omdat er voor de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave. In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. De helft van de Nederlandse Kleine Zilverreiger is in de rijkswateren te vinden. Het gaat dan met name om gebieden in de Zuidwestelijke Delta en in mindere mate de Waddenzee. Buiten de rijkswateren is Zeeland veruit de belangrijkste provincie voor de soort.

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als broedvogel en niet-broedvogel.

³ Het vigerend landelijk doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om de landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ De som van maandelijkse schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

⁵ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	205	52%	n.b.	205
Zeeland	150	37%	onzeker	150
Zuid-Holland	15	3%	onzeker	15
Noord-Brabant	10	3%	onzeker	10
Overige regio's	20	elk <1%	-	foerageerlocaties en slaapplaatsen behouden
Landelijk	400	100%	onzeker	400

Prioritering

De Kleine Zilverreiger bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Het verspreidingsgebied van de soort is sinds de jaren zeventig, toen de soort nog een zeldzame bezoeker in Nederland was (Teixeira 1979), sterk toegenomen (figuur 1). De populatieaantallen zijn momenteel gelijk aan de Gunstige Referentiewaarde (GRW) voor de populatie (zie soortspecifieke uitleg hieronder en generieke uitleg box 1) en tonen op de lange termijn een sterk toenemende trend (tabel 2, figuur 1). Het leefgebied is in staat om een populatie gelijk aan de GRW in stand te houden. De stabiele trend op de korte termijn (laatste 12 jaar) in combinatie met de afwezigheid van belangrijke knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief ‘gunstig’ is. De trend op de korte termijn is onzeker wegens sterke jaarlijkse aantalschommelingen, maar een afname van de populatieaantallen ligt wegens de afwezigheid van belangrijke knelpunten niet in de verwachting. Het toekomstperspectief kan dan ook als ‘gunstig’ worden beoordeeld. In het doelendocument (ministerie van LNV 2006) werd de SvI ook op alle aspecten als ‘gunstig’ ingeschat.

Nadere onderbouwing GRW⁶

De Kleine Zilverreiger was, met name in de zomermaanden, al enkele decennia een onregelmatige bezoeker in Nederland, maar vestigde zich pas in 1994 definitief als broedvogel (Teixeira 1979, Bijlsma 2001). De aantalsverandering van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel gaat sinds die vestiging grotendeels hand in hand met de aantalsveranderingen in de broedpopulatie. Ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn rond 1980 waren overwinterende Kleine Zilverreigers in Nederland zeer schaars. Bij sterk toenemende soorten is het niet mogelijk om de Ecologisch Gunstige Referentie (EGR) te bepalen. Voor de Kleine Zilverreiger, een soort waarvoor de carrying capacity nog niet is bereikt, is de GRW daarom gelijk aan het gemiddelde over de laatste zes seizoenen (400 vogels, 2014/15-2019/20).

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2014/15-2019/20	400 vogels (seizoensgemiddelde)
Beoordeling korte termijntrend	2008/09-2019/20	onzeker
Beoordeling lange termijntrend	1980/81-2019/20	sterke toename (20,2% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	2014/15-2019/20	400 vogels (seizoensgemiddelde)

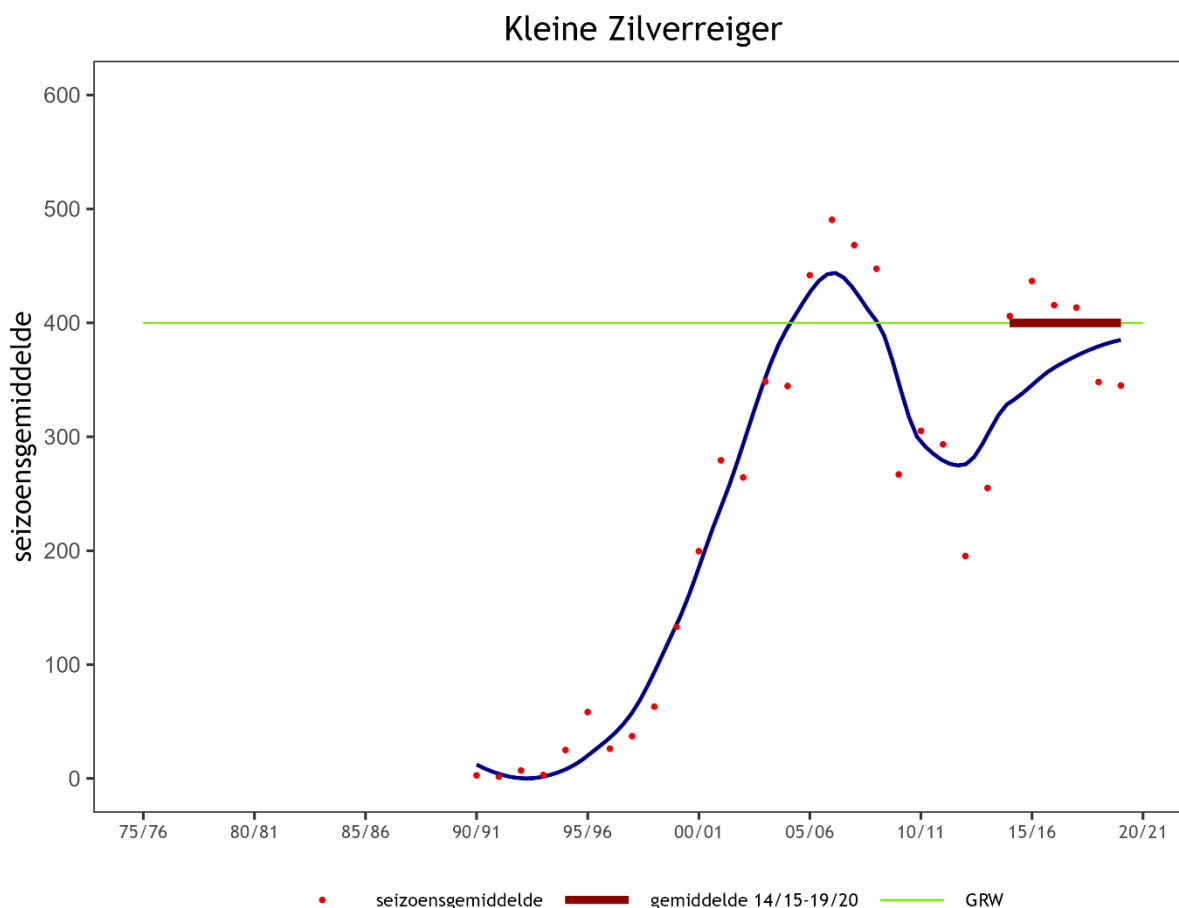
⁶ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor niet-broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.5 (bepaling GRW) wordt gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor niet-broedvogels

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor niet-broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 seizoenen aangehouden: de periode 1977/78-1981/82. Wanneer de DV aantoonbaar gunstig is, wordt de GRW gelijk gesteld aan de DV. Er zijn echter gevallen waarbij de periode rondom 1980 aantoonbaar geen gunstige periode is, bijvoorbeeld als gevolg van drukfactoren zoals waterkwaliteit en doorwerking van pesticiden.
- Om te bepalen in hoeverre de DV een populatieomvang op een gunstig niveau weerspiegelt wordt deze vergeleken met de *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt net als bij broedvogels de gemiddelde populatieomvang in een periode waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren. Deze gunstige referentieperiode varieert per 'voedsel-habitatgilde', soorten die overeenkomstige eisen stellen aan hun leefgebied (zie tabel 5.2 in Vogel *et al.* 2021). Wanneer de EGR op een hoger niveau dan de DV ligt, dan geldt de EGR als GRW; de DV zal dan een ongunstige of minder gunstige situatie weerspiegelen. Als GRW geldt dus de DV *tenzij* de EGR hoger is.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die beïnvloed is door een ontwikkeling vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn die het leefgebied van een soort onomkeerbaar heeft verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij enkele soorten die in belangrijke mate gebruik maken van het Zuidwestelijke Deltagebied. Door de Deltawerken is foerageergebied definitief verloren gegaan en per relevante soort is dit in mindering gebracht op de GRW.
- In sommige gevallen kan de EGR niet worden bepaald, bijvoorbeeld omdat de soort sterk toeneemt (>1% per jaar). Dit is o.a. het geval bij soorten die zich recent gevestigd hebben. Dan is de GRW bepaald op het gemiddelde van de periode 2014/15-2019/20.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).



Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de ‘Gunstige Referentiewaarde’ (GRW) voor de populatie van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van de aantallen (seizoensgemiddelde, rode punten). Dit populatieverloop is weergegeven met een donkerblauwe solide lijn. Relevante waarden zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkje, in dit geval alleen de populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 (donkerrood). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel et al. (2021).

2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

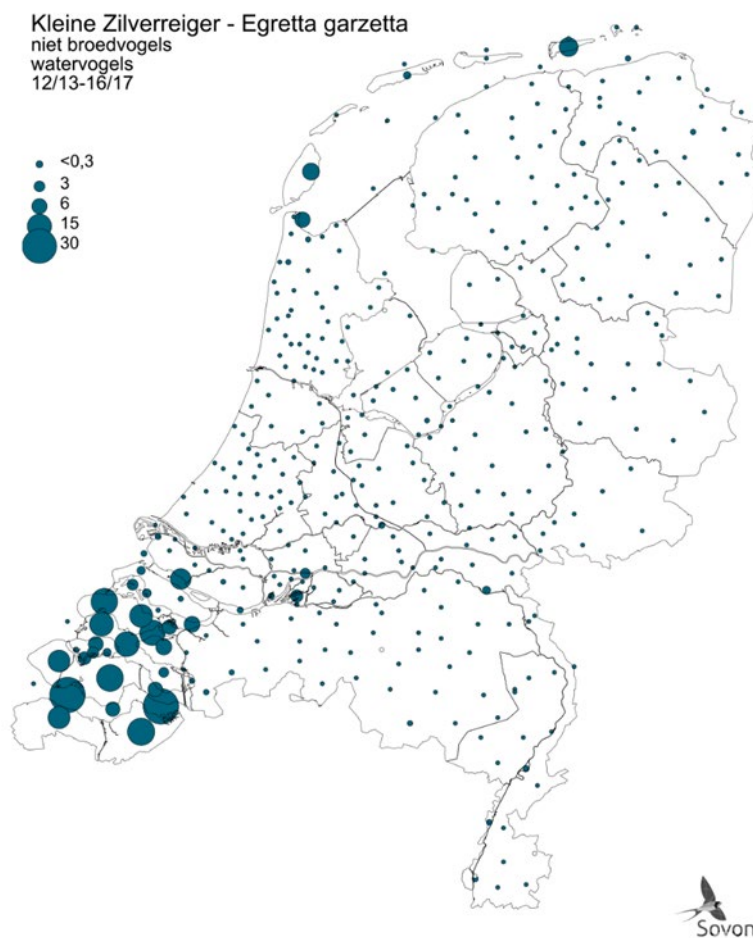
De populatieomvang overeenkomstig de GSvI komt uit op een seizoensgemiddelde van rond de 400 vogels. De landelijke opgave kan daarmee uitkomen op behoud van de huidige aantallen overwinteraars en doortrekkers (populatieomvang in periode 2014/15-2019/20).

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

Hoewel de Kleine Zilverreiger al enkele decennia als onregelmatige bezoeker, met name in de zomermaanden, waar te nemen was in Nederland voordat deze zich in 1994 definitief vestigde als broedvogel (Teixeira 1979, Bijlsma 2001), gaan de aantalsveranderingen van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel sinds de vestiging van de soort als broedvogel grotendeels hand in hand met de aantalsveranderingen in de broedpopulatie. Dit hangt samen met het feit dat de aantalsveranderingen in beide populaties voor het belangrijkste deel worden veroorzaakt door het karakter van de winter. Kleine Zilverreigers zijn slecht bestand tegen koude of strenge winters, waardoor er veel sterfte in de populaties kan optreden gedurende deze winters (Kleefstra et al. 2009, Boele et al. 2015). De niet-broedvogelpopulatie is in Nederland het grootst in de nazomer, wanneer er naast Nederlandse broedvogels en hun jongen mogelijk ook vogels uit zuidelijker gelegen gebieden Nederland bezoeken. Hoewel de Kleine Zilverreiger buiten de broedtijd wijder verspreid voorkomt dan tijdens de broedtijd,

worden ook tijdens de nazomer en winter de hoogste concentraties gehaald in het Zuidwestelijke Deltagebied en in mindere mate het Waddengebied (figuur 2).



Figuur 2. Verspreiding van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel in de periode 2012/13 - 2016/17. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden) (Sovon 2021).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GSvI van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel in de weg staan, de huidige aantallen liggen boven de GRW voor de populatie. Grote jaarlijkse schommelingen worden voor een belangrijk deel veroorzaakt door de weersomstandigheden in de winter (Kleefstra *et al.* 2009, Boele *et al.* 2015). Als dit in de toekomst een bepalende factor blijft voor de populatieaantallen, kan de Kleine Zilverreiger waarschijnlijk profiteren van mildere winters als gevolg van klimaatverandering. De onderstaande analyse richt zich op behoud van de gunstige situatie.

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- Op plaatsen waar vismigratie beperkt is door fysieke barrières kunnen vispassages worden aangelegd om de foerageergebieden van de Kleine Zilverreiger voedselrijker te maken (Rijkswaterstaat 2016).
- Ook de aanleg van zeegrasvelden en/of de aanleg van kunstmatige riffen kan de visstand bevorderen. In de Oosterschelde zijn bijvoorbeeld zeegrasvelden ontwikkeld, die gebruikt kunnen worden door vissen voor de ei-afzet, of om in te schuilen. Zeegrasvelden worden aangelegd door vanaf een donorlocatie te plaggen en vervolgens aan te planten (Provincie Zuid-Holland 2022). Kunstmatige riffen worden aangelegd in de vorm van een Modular Sealive System (MOSES), wat al sinds 2019 wordt toegepast in het Haringvliet. De resultaten hiervan worden nog onderzocht, maar de kunstmatige riffen waren al binnen een jaar bewoond door verschillende vissoorten en macrofauna (Provincie Zuid-Holland 2022).

- Met het aanleggen en onderhouden van ondiepe wateren met weinig oevervegetatie kan geschikt foerageergebied voor de Kleine Zilverreiger in stand worden gehouden. In zowel zoet (moerassen, sloten) als zout (slikken, kwelders) kan dit gunstig uitpakken voor de Kleine Zilverreiger (Provincie Flevoland 2015, Provincie Zeeland 2016).
- Het behoud van goede waterkwaliteit in foerageergebieden van de Kleine Zilverreiger kan de voedselbeschikbaarheid voor de soort bevorderen (Provincie Zeeland 2016, Hoekstein & Sluijter 2020).
- Door de aanwezigheid en het produceren van geluid door o.a. recreanten en verkeer kan de Kleine Zilverreiger bij sterke of aanhoudende verstoring een gebied gaan mijden. Wanneer verstoring voorspelbaar of beperkt is, wordt een gebied mogelijk alleen voor bepaalde perioden gemeden (Provincie Zeeland 2023). Om verstoring tegen te gaan kunnen gebieden worden afgesloten, of wandelpaden verlegd.
- Maatregelen om aanvaringen met hoogspanningsleidingen te voorkomen (indien relevant). De soort wordt als kwetsbaar beschouwd hiervoor (Buij *et al.* 2018).

Regionale verschillen

De Kleine Zilverreiger bevindt zich in een gunstige Staat van Instandhouding en ervaart op landelijk gebied geen belangrijke knelpunten. In één van de gebieden die voorheen belangrijk was voor de Kleine Zilverreiger, de Grevelingen, is de soort echter in aantal achteruit gegaan, evenals veel andere viseters in het gebied. Hoekstein & Sluijter (2020) laten de mogelijkheid open dat de verminderde voedselbeschikbaarheid voor viseters hierbij een rol speelt.

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

- Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), onderdeel van het Nationaal Waterprogramma 2022-2027, richt zich op het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit, de aanleg van verloren en ontbrekende leefgebieden en verbindingen tussen de grote wateren en de inliggende natuurgebieden. Dit gebeurt onder andere in de Zuidwestelijke Delta, het belangrijkste gebied voor de Kleine Zilverreiger buiten de broedtijd. Met name het project 'Herstel van beperkt getij in de Grevelingen' biedt perspectief voor de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel, omdat er wordt verwacht dat het herstel van beperkt getij zal leiden tot een verbeterde doorstroom van zuurstof- en nutriëntenrijk water. Als gevolg van deze verbeterde waterkwaliteit zal het voedselaanbod voor de Kleine Zilverreiger toenemen.
- Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) bieden kansen op uitbreiding en kwaliteitsontwikkeling van foerageergebied van de Kleine Zilverreiger, wanneer deze maatregelen in nat agrarisch gebied nabij natuurgebieden worden uitgevoerd. Met name beheeractiviteiten die zijn gericht op poelen en sloten kunnen het voedselaanbod voor foeragerende Kleine Zilverreigers verbeteren door onder andere een toegenomen waterkwaliteit en vergrootte connectiviteit met andere wateren.
- In het Zwin heeft een grote ingreep plaatsgevonden ('Uitbreiding Zwin'), waardoor de Zwingeuil opnieuw breder en dieper is geworden en het natuurgebied 120 hectare groter wordt. Hiermee is het leef- en foerageergebied voor de Kleine Zilverreiger in het Zwin sterk toegenomen (Provincie Zeeland 2023).

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

De Kleine Zilverreiger is volgens de recente Europese Rode Lijst voor broedvogels niet bedreigd, maar vertoont een afnemende trend (BirdLife International 2021). In Nederland komt buiten de broedtijd niet meer dan 0,4% voor van de West-Europese flyway-populatie (Wetlands International 2021).

Kennisleemtes

Hoewel bekend is dat de jaarlijkse fluctuaties in aantallen van niet-broedvogels voor een belangrijk aandeel afhankelijk zijn van de strengheid van de winter (Kleefstra *et al.* 2009), zijn er ook jaren met zachte winters waarna de populatie niet of beperkt groeit (van Bruggen & van Winden 2016), wat doet vermoeden dat er ook andere factoren meespelen die de aantalschommelingen bepalen. Omstandigheden in de Sahel zijn een mogelijkheid (Zwarts *et al.* 2009), maar het is vooralsnog niet bekend of de Nederlandse broedvogels zo ver naar het zuiden trekken. Daarnaast zijn de oorzaken van lokale afnames van aantallen, zoals die in de Grevelingen, niet altijd volledig bekend (Hoekstein & Sluijter 2020).

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Op dit moment bevindt de Kleine Zilverreiger zich in een GSvI en het toekomstperspectief is 'gunstig'. In samenhang met het gebrek aan knelpunten die op landelijk niveau een rol spelen en mogelijk verbeterende omstandigheden voor de soort als gevolg van klimaatverandering, waardoor strenge winters schaarser worden, kan behoud van het gunstige niveau van 400 vogels als haalbaar worden beoordeeld.

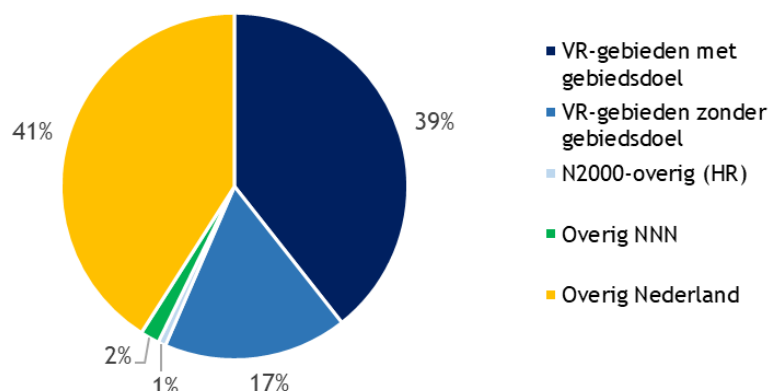
3. Advies landelijk doel

De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 400 vogels (seizoensgemiddelde), wat overeen komt met de huidige populatie (2014/15-2019/20). Het toekomstperspectief wordt door de afwezigheid van grote knelpunten als 'gunstig' beoordeeld. Het advies is daarom om het landelijke doel op 400 vogels (seizoensgemiddelde) te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd.

IV. Regionale opgave

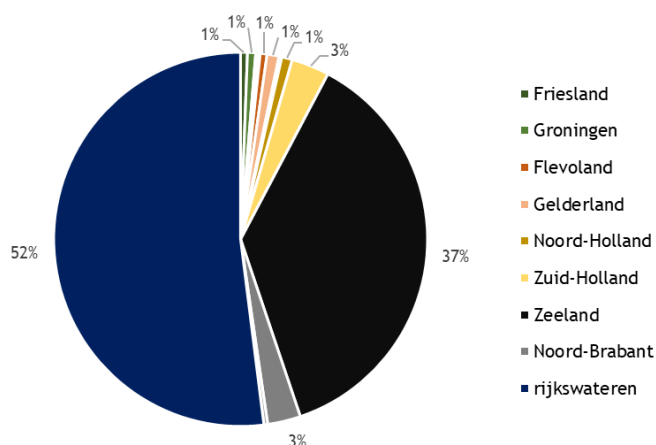
1. Actueel voorkomen

Ruim de helft van de niet-broedende Nederlandse Kleine Zilverreigers bevindt zich in vogelrichtlijngebieden (figuur 3). De meeste hiervan zitten in vogelrichtlijngebieden met een gebiedsdoel voor de soort. Een relatief groot aandeel van de Kleine Zilverreigers is daarnaast ook buiten natuurgebieden te vinden. De soort foerageert hier in sloten en (deels) ondergelopen polders, in veel gevallen net binnendijks.



Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20, op basis van seizoensgemiddelde) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 4 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. Ruim de helft van niet-broedende Kleine Zilverreigers bevindt zich binnen de rijkswateren. Het gaat dan met name over gebieden in de Zuidwestelijke Delta, maar ook in de Waddenzee. Buiten de rijkswateren om is Zeeland veruit de belangrijkste provincie voor de Kleine Zilverreiger. De vogels foerageren hier ook met regelmaat binnendijks, zowel binnen als buiten natuurgebieden.



Figuur 4. Aanwezigheid van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

De twee belangrijkste gebieden voor de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel zijn de Oosterschelde en Westerschelde & Saefthinge (tabel 3). Samen nemen deze gebieden circa een derde van de Nederlandse Kleine Zilverreigers voor hun rekening. In vrijwel alle vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort wordt het instandhoudingsdoel ruimschoots gehaald. Uitzondering is Grevelingen, voorheen een van de belangrijkste gebieden voor de Kleine Zilverreiger in Nederland, waar inmiddels nog maar 2% van de Nederlandse populatie te vinden is. Opvallend is dat er, in tegenstelling tot tijdens de broedtijd, buiten natuurgebieden ook veel gebieden van groot belang zijn voor de Kleine Zilverreiger.

Tabel 3. De belangrijkste gebieden voor de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel in de winterseizoenen 2014/15-2019/20 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor deze soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse winterpopulatie is indicatief weergegeven (afgezet tegen landelijk seizoensgemiddelde of -maximum). Functie(s) van het gebied: f (foerageren), s (slapen). Type berekening (waarde): g = seizoensgemiddelde, m = seizoensmaximum. VR = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied, VR* = VR-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), overig = overig Nederland, rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD.

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Oosterschelde	VR*/HR	rw	f (g)	67	17%	20
Westerschelde & Saefthinge	VR*/HR	rw	f (g)	67	17%	40
Schouwen-Duiveland	overig	Zl	f (g)	37	9%	-
Waddenzee	VR/HR	rw	f (g)	32	8%	-
West-Zeeuwsch Vlaanderen	NNN/overig	Zl	f (g)	18	4%	-
Zwin & Kievittepolder	VR*/HR	Zl	f (m)	15	3%	9
Tholen en Philipsland	overig	Zl	f (g)	15	4%	-
Zuid-Beveland west	NNN/overig	Zl	f (g)	14	4%	-
Veerse Meer	VR*	rw	f (g)	13	3%	7
Walcheren	NNN/overig	Zl	f (g)	12	3%	-
Grevelingen	VR*/HR	rw	f (g)	9	2%	50
Haringvliet	VR*/HR	rw	f,s (g)	8	2%	3

Natuurgebieden

Hoewel er ook veel Kleine Zilverreigers buiten natuurgebieden te vinden zijn tijdens de broedtijd, zijn de meeste nog altijd in natuurgebieden te vinden, met name in de Zuidwestelijke Delta en in mindere mate de Waddenzee. De soort profiteert hier van de ondiepe voedselrijke wateren die vaak in de natuurgebieden te vinden zijn. Het in stand houden van deze geschikte foerageergebieden in natuurgebieden is dan ook van belang om een GSvI te behouden voor de Kleine Zilverreiger.

Agrarische (natuur)gebieden

Buiten de broedtijd is de Kleine Zilverreiger ook met regelmaat te vinden in natte delen van agrarische gebieden zoals sloten en ondergelopen polders. Het gaat hierbij dan wel vooral om gebieden die in de buurt van natuurgebieden liggen, zoals agrarisch gebied dat net binnendijks ligt. Beheersmaatregelen die de biodiversiteit in nat agrarisch gebied verbeteren kunnen leiden tot een verbeterde voedselsituatie voor de Kleine Zilverreiger in deze gebieden.

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij de Kleine Zilverreiger is er geen reden om af te wijken van de verdeling op basis van het huidige regioaandeel in het landelijke totaal. Omdat er voor de Kleine Zilverreiger geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. De helft van de Nederlandse Kleine Zilverreiger is in de rijkswateren te vinden. Het gaat dan met name om gebieden in de Zuidwestelijke Delta en in mindere mate de Waddenzee. Buiten de rijkswateren is Zeeland veruit de belangrijkste provincie voor de soort.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Kleine Zilverreiger als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	205	52%	n.b.	205
Zeeland	150	37%	onzekeer	150
Zuid-Holland	15	3%	onzekeer	15
Noord-Brabant	10	3%	onzekeer	10
Overige regio's	20	elk <1%	-	foerageerlocaties en slaapplaatsen behouden
Landelijk	400	100%	onzekeer	400

V. Prioritering

De Kleine Zilverreiger bevindt zich als niet-broedvogel in een GSvI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- BOELE A., VAN BRUGGEN J., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K., VERGEER J.W. & VAN DER MELJ, T. 2015. Broedvogels in Nederland in 2013. Sovon-rapport 2015/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VAN BRUGGEN J. & VAN WINDEN E. 2016. Kleine Zilverreiger, het kan vriezen en dooien. Sovon-Nieuws 29: 3-4.
- BUIJ R., JONGBLOED S., VAN DER JEUGD H., KLOP E., LAGERVELD S., LIMPENS H., MEEUWSEN H., OTTBURG F., SCHIPPERS P., TAMIS J., VERBOOM J., VAN DER WAL T., WEGMAN R., WINTER E. & SCHOTMAN A. 2018.

- Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland; Overzicht van effecten van hernieuwbare energie-infrastructuur en hoogspanningsleidingen op de kwetsbaarste soorten vogels, vleermuizen, zeezoogdieren en vissen, en oplossingsrichtingen voor een natuurinclusieve energietransitie. Wageningen Environmental Research Rapport 2883. HOEKSTEIN M.S.J. & SLUIJTER M. 2020. Watervogels in de Grevelingen 2019-2020. Deltamilieu rapport 2020-09. DPM, Vlissingen.
- KLEEFSTRA R., HORN H., LEOPOLD M. & OVERDIJK O. 2009. Kleine Zilverreigers in de Waddenzee. Limosa 82: 158-170.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- PROVINCIE FLEVOLAND. 2015. Natura 2000-beheerplan Oostvaardersplassen (78).
- PROVINCIE ZEELAND. 2016. Beheerplan Natura 2000-gebied Zwin en Kievitpolder (2017-2023).
- PROVINCIE ZEELAND. 2023. Natuurdoelanalyse Zwin en Kievitpolder. Versie mei 2023.
- PROVINCIE ZUID-HOLLAND. 2022. Natuurdoelanalyse Grevelingen. Versie 14 maart 2022.
- RIJKSWATERSTAAT. 2016. Natura 2000 Deltawateren. Beheerplan 2016-2022.
- TEIXEIRA R.M. 1979. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- VOGEL R., FOPPEN R., VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M. & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- ZWARTS L., BIJLSMA R.G., VAN DER KAMP J. & WYMENGA E. 2009. Living on the edge. Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Geraadpleegde websites

- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2021. Kleine Zilverreiger. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1190>. Geraadpleegd op 16/11/2021.
- WETLANDS INTERNATIONAL. 2021. Waterbird Population Estimates. <http://wpe.wetlands.org/>. Geraadpleegd op 24/11/2021.